

РОЗДІЛ V

Гроші, фінанси та кредит

УДК 336:330

УДК 336:330

Карлін Микола,
доктор економічних наук, професор,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0002-1421-1066
e-mail: karlin.lutsk@gmail.com
<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-89-95>

ФІНАНСОВІ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ КЛІМАТИЧНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

В статті аналізуються кліматичні проблеми розвитку сучасної цивілізації; виявлені основні економічні причини невиконання умов Паризької кліматичної угоди; запропоновані фінансові шляхи їх вирішення на основі дослідження досвіду провідних країн світу, який доцільно застосувати й в Україні. Одним із напрямів міжнародної співпраці у боротьбі зі змінами клімату повинно стати обмеження світовим товариством використання токсичних (шкідливих для довкілля та працівників) інвестицій, які спрямовуються з розвинутих країн світу у менш розвинуті, негативно впливаючи при цьому на екологію цих країн. Взявши до уваги різні ознаки, автор поділив їх на наступні групи: екологічні, соціальні, еколого-соціальні; іноземні та внутрішні; державні й приватні; антигуманні.

Ключові слова: кліматична безпека, Паризька кліматична угода, токсичні інвестиції, фінансовий кліматичний механізм, Німеччина, Норвегія, США, Україна.

Карлин Николай,
доктор экономических наук, профессор,
Восточноевропейский национальный университет
имени Леси Украинки,
заведующий кафедрой финансов, банковского дела и страхования,
г. Луцк; ORCID ID 0000-0002-1421-1066
e-mail: karlin.lutsk@gmail.com

ФИНАНСОВЫЕ ПУТИ РЕШЕНИЯ КЛИМАТИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

В статье проанализированы климатические проблемы развития современной цивилизации; выявлены основные экономические причины невыполнения условий Парижского климатического соглашения; предложены финансовые пути их решения с учетом опыта ведущих стран мира, который целесообразно использовать в Украине. Одним из направлений международного сотрудничества в борьбе с изменениями климата может стать ограничение мировым сообществом использования токсических (вредных для окружающей среды и работников) инвестиций, которые выводятся с развитых стран у менее развитые, негативно влияя при том на экологию этих стран. Взяв во внимание разные признаки, автор разделил их на следующие группы: экологические, социальные, эколого-социальные; зарубежные и внутренние; государственные и частные; антигуманные.

Ключевые слова: климатическая безопасность, Парижское климатическое соглашение, токсические инвестиции, финансовый климатический механизм, Германия, Норвегия, США, Украина.

Mykola Karlin,
Doctor of Economic Sciences, Full Professor,
Lesia Ukrainka Eastern European National University,
Head of the Department of Finance, Banking and insurance,
Lutsk; ORCID ID 0000-0002-1421-1066
e-mail: karlin.lutsk@gmail.com

CLIMATE PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF MODERN CIVILIZATION AND FINANCIAL WAYS OF THEIR SOLUTION

The climatic problems of human development in modern conditions are analyzed in the article. It is proved that the warming of the climate is a major climatic threat to modern world civilization, therefore it is necessary to maintain its level within 1.5 degrees (according to the terms of the Paris Agreement), which can not be achieved yet. It has been discovered that the solution of this problem can not be in transfer of «dirty production» in the climatic plan from developed countries to less developed, since their emissions of greenhouse gases lead to global warming of the planet. It has been found that it is necessary to find new approaches to solving global climate change problems and to identify financial resources for this interstate, state, regional, local level, as well as at household level. One of the directions of international cooperation in combating climate change should be the restriction of the use of toxic (environmentally-harmful and workers) investments from the developed countries to less developed countries and negatively affect the ecology of these countries. It is substantiated that toxic investments represent such investments that cause significant damage to the environment, climate and workers' health. According to different classification grounds, it is expedient to divide them into several groups and subgroups: 1) environmental and social plus combined (ecological and social); 2) foreign and domestic; 3) state and private; 4) antihuman (or immoral). It is proved that combating climate change requires the use of a comprehensive financial climate mechanism that should include a range of financial incentives and fines: international climate investments and innovations, carbon tax, carbon quotas, «green» tariffs, «warm» loans, «green» bonds, loans from «green» banks, etc. In Ukraine, it is expedient to attract free funds from households that are still outside banks and other financial institutions and to direct them to the development of local energy cooperatives (example of developed countries). It was revealed that an important direction in overcoming the shortcomings in the use of the green tariff in Ukraine could be the restriction of monopoly in the field of production and use of renewable energy sources and the transition to the auctioning of green energy. It is substantiated that the Ukrainian authorities need to develop a system of incentives to attract foreign and domestic climatic investments, primarily to the development of renewable energy sources. But an unstable political and economic situation in the country, a complicated legislative framework are not conducive to this.

Key words: climate security, Paris Climate Agreement, toxic investments, financial climate mechanism, Germany, Norway, USA, Ukraine.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними проблемами. Потепління клімату виступає основною загрозою для всіх країн світу. У Звіті про ризики Всесвітнього економічного форуму, який відбувся в січні 2019 р. в Давосі, підкреслено, що з десяти вірогідних ризиків майбутнього розвитку світової цивілізації п'ять пов'язані зі змінами клімату. На їх усунення у людства залишається тільки 12 років, що вимагає скоординованих дій в цьому питанні всіх країн світу без винятку. Насамперед необхідно зберегти рівень потепління клімату у межах 1,5 градусів (згідно умов Паризької кліматичної угоди), чого поки не вдається досягнути. Зокрема, в 2018 р., як й в 2017 р., рівень потепління в світі зріс до 2,7 градусів, а в США викиди вуглекислого газу виросли на 3,4 %. За прогнозами експертів Світового банку, до 2050 р. 140 млн жителів Землі можуть стати внутрішніми переселенцями через зміну клімату. Згідно досліджень ГО «Екодія» та українських науковців, до 2100 р. внаслідок потепління клімату майже 600 населених пунктів України можуть бути повністю або частково затоплені. Крім того, за даними Інституту оцінки та вимірювання здоров'я, Україна посідає перше місце в світі за негативним впливом забрудненого атмосферного повітря на смертність населення. Вчені інституту фізики атмосфери КНР заявили, що теплові хвилі, які у майбутньому будуть виникати частіше, спричинять серйозне зниження працездатності населення по всьому світу. В цілому, сьогодні світова економіка платить за зміни клімату 314 млрд дол.. США щорічно, але їх вже не вистачає на усунення кліматичних проблем, передусім у бідних країнах світу. Тому необхідний пошук нових підходів до

вирішення проблем зміни клімату в світі та виявлення фінансових ресурсів для цього як на міждержавному, так й на державному рівнях, а також на регіональному та місцевому рівнях.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. З кожним роком все більше зарубіжних та українських вчених і практиків шукають нові підходи до вирішення проблем кліматичної безпеки та пошуку фінансових інструментів її забезпечення. Серед них доцільно назвати таких, як: С. Барбієр, І. Бистряков, Б. Буркинський, Е. Вайцеккер, О. Веклич, Т. Галушкіна, К. Гел, В. Голян, А. Гор, О. Губанова, Ф. Джонс, Г. Дейлі, А. Камерон, Ю. Ковалів, В. Кравців, Н. Крафтс, Д. Лижін, Г. Макстан, А. Маркандіа, В. Нордхаус, Д. Піарс, Б. Порфір'єв, М. Пригожин, Й. Рандерс, Н. Станкевич, Д. Стігліц, К. Стюарт, Дж. Сьєберт, Ю. Туниця, Дж. Фарлей, М. Хвесик, Є. Хлобистов та інші. Разом з тим, поки не вдається досягнути згоди щодо основних причин різкого потепління клімату в світі в останні десятиліття та джерел фінансування його призупинення. Одні вчені вказують на зміни у земній корі, що викликають дане потепління, а інші пов'язують цей процес з негативним впливом неконтрольованої діяльності людей на клімат планети. На наш погляд, логіка у висновках є як у першій, так і другій групі вчених, але треба взяти до уваги той факт, що переважна частина дослідників причин потепління клімату вказує на неконтрольовану діяльність людини як основну причину негативних змін клімату в останні десятиріччя. Передусім це пов'язано із значним зростанням споживання електроенергії у зв'язку із підвищенням рівня життя у більшості країн світу. Крім того, заможні верстви за рахунок надмірного споживання продукують набагато більше вуглекислого газу, ніж бідні. Так, за даними останньої Доповіді Римського клубу (грудень 2018 р.), 10 % найбагатших домогосподарств світу продукують 45 % викидів вуглекислого газу. Тому необхідно шукати шляхи оптимізації використання енергії та тепла, які б дозволили країнам світу не знижуючи рівень життя, одночасно досягати параметрів, записаних у Паризькій угоді. Поки ж в цьому більше питань, ніж відповідей, оскільки «зелена» енергетика на сьогодні є дорожчою, ніж традиційна. Не може бути вирішенням проблеми й перевід «брудних» в кліматичному плані виробництв з розвинутих країн до менш розвинутих. Від цього екологічно та економічно страждають насамперед найменш розвинуті країни, а також прибережні регіони різних країн, оскільки буревії, урагани та цунамі стають потужнішими й несуть щоразу більші загрози для існування сотень мільйонів людей та ведення бізнесу в цих регіонах. Частина з океанійських та латинокарибських мікродержав, щоб частково компенсувати кліматичні втрати, запроваджує офшорні інвестиційні механізми на своїх територіях, з чим активно починають боротися розвинуті країни. Тому вихід із цього замкнутого кола вбачаємо у розробці такого фінансового кліматичного механізму, який би змусив всі країни вийти на параметри Паризької угоди, а також посилити економічну допомогу менш розвинутим країнам у їх боротьбі з потеплінням клімату. Загалом, треба взяти до уваги той факт, що в умовах зростання дисбалансів все частіше екологічний імператив розглядається як гарантія розвитку світу без глобальної катастрофи [1, с. 110].

Мета та завдання дослідження. Метою статті є розкриття основних причин невиконання умов Паризької кліматичної угоди в світі та в Україні та пошук відповідних фінансових важелів, які б дозволили виконати ці умови. Відповідно, основними **завданнями** статті є визначення основних кліматичних загроз розвитку сучасної цивілізації; виявлення причин їх існування; дослідження фінансового механізму їх подолання; обмеження та поступова ліквідація токсичних інвестицій, що направляються розвинутими країнами у розвиткові країни, зокрема й в Україні.

Виклад основного матеріалу. Потепління клімату, не дивлячись на негативну оцінку даного терміну рядом вчених, в сьогоднішніх умовах породжене насамперед неконтрольованою діяльністю світового бізнесу (передусім – транснаціональних корпорацій), орієнтованого на отримання максимального прибутку. Відповідно, зарубіжні вчені наголошують на тому, що сучасний етап глобального розвитку зумовлює необхідність співпраці національних урядів у питаннях вирішення глобальних екологічних проблем, зокрема й кліматичних [2]. Одним із таких напрямів співпраці повинно стати обмеження світовим товариством використання токсичних (шкідливих для довкілля та працівника) інвестицій, що спрямовуються з розвинутих країн світу у менш розвинуті, що в цілому негативно позначаються на екології цих країн. Токсичні (або - «брудні») інвестиції, на наш погляд, представляють собою такі інвестиції, які завдають суттєвої шкоди навколишньому середовищу, клімату та здоров'ю працівника. За різними класифікаційними ознаками їх доцільно

поділити на кілька груп та підгруп: 1) екологічні, антисоціальні, комбіновані (еколого-соціальні); 2) іноземні та внутрішні; 3) державні й приватні; 4) антигуманні (або-неморальні).

Про зростання кліматичних загроз та необхідність боротьби з ними свідчить й той факт, що керівниками центральних банків Європи недавно була створена «Мережа з озеленення фінансової системи», до якої також приєдналися центральні банки Китаю, Мексики, Сінгапуру. Однією з головних цілей діяльності даної організації є обмін інформацією та досвідом щодо нагляду за кліматичними ризиками. Крім того, вони будуть заохочувати вкладення фінансових ресурсів у «зелені інвестиції». Разом з тим, учасники вказаної організації домовилися запроваджувати додаткові відсотки по кредитах підприємств, що працюють у промисловості, діяльність якої веде до негативних кліматичних змін. В свою чергу, багато провідних пенсійних фондів світу та інших фінансових інституцій починають скорочувати, а також припиняти фінансування проектів у традиційній енергетиці, та переводити свої інвестиції у виробництво відновних джерел енергії. Найбільші автовиробники також масово починають виробляти або готувати виробничі площі під продукування електроавтомобілів. Всі ці факти свідчать про розуміння світовим бізнесом кліматичних загроз та їх врахуванні у їх діяльності. Важливо ці тенденції врахувати при розробці нової стратегії розвитку України на майбутнє, насамперед передбачивши у ній виробництво обладнання для виробництва відновної енергії та електромобілів, що дозволить зберегти науково-технічний потенціал країни та подолати наслідки деіндустріалізації.

На початку жовтня 2018 р. у Південній Кореї оприлюднили звіт ООН про наслідки кліматичних змін, згідно якого близько 2,4 трильйона доларів США (майже 2,5 % світового ВВП) мають щорічно направлятися на боротьбу зі зміною клімату, зокрема, на підтримку та розвиток чистих енергоефективних технологій з метою реформування енергетичного сектору. У результаті цих дій можна удвічі зменшити глобальні викиди парникових газів вже 2030 р. Але проблемою є той факт, що у світового співтовариства поки не має таких коштів, щоб виконати поставлене завдання, хоча Світовий банк у 2021-2025 рр. планує виділити 200 млрд дол. США на боротьбу зі змінами клімату. У той же час треба враховувати той факт, що між країнами ОЕСР існують суттєві розбіжності щодо виділення необхідних кліматичних коштів. Загалом, як передбачено у проекті Дорожньої карти для «зелених» фінансів в Україні, прийнятої 14.06.2018 р., у нашій країні намічено акумулювати до 2030 р. 200 млрд доларів США для побудови «зеленої» економіки, чого не можна досягнути без залучення іноземних інвестицій.

Для боротьби зі змінами клімату необхідно застосувати комплексний фінансовий кліматичний механізм. Аналіз зарубіжної та української наукової літератури і міжнародних кліматичних документів дозволяє стверджувати, що цей механізм повинен включати в себе цілу гаму фінансових стимулів та штрафів: міжнародні кліматичні інвестиції та інновації, вуглецевий податок, вуглецеві квоти, «зелений» тариф, «зелені» сертифікати, «теплі» кредити, «зелені» облігації, кредити «зелених» банків, різноманітні екологічні збори, а також штрафи. Зокрема, Швеція в 2018 р. запровадила екологічний податок на авіаційні квитки, щоб звести до мінімуму викиди вуглецю після радикального збільшення кількості авіаперевезень. Податок справлятиметься майже з усіх пасажирів (за деякими винятками) за ставкою від 60 до 400 крон (від 6 до 39 євро). В Україні до цього механізму доцільно залучити й частину вільних коштів домогосподарств, які поки знаходяться поза банками та іншими фінансовими установами, сума яких коливається, за різними оцінками, від 20 до 70 млрд дол. США, а також кошти заробітчан (в 2018 р. вони перевели в Україну 11 млрд доларів США). Досвід Мексики показує, що частина коштів заробітчан направляються їхніми спілками на реалізацію кліматичних проектів у районах проживання їх рідних. Також важливо долучити до фінансування кліматичних проектів на різних рівнях й український бізнес, надавши йому відповідні фінансові преференції, а також тимчасово вільні кошти об'єднаних територіальних громад (ОТГ), оскільки іноземні кліматичні інвестиції для останніх, як правило, надаються на умовах співфінансування. Щодо екологічних зборів та штрафів, то їх доцільно об'єднати в один екологічний фонд, як це зроблено у Польщі, та фінансувати з нього першочергові проекти.

Разом з тим, запровадження вуглецевого податку та вуглецевих квот викликає заперечення з боку бізнесу у всіх країнах, що вимагає відповідного тиску на кліматично шкідливий бізнес не тільки з боку державних екологічних структур (як показує практика України цього недостатньо), а й з боку громадськості. Дещо в цьому плані вже досягнуто у нашій країні. З 01.01.2019 р. ставка екологічного

податку за викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами забруднення збільшена з 0,41 грн до 10 грн, а також передбачено поетапне підвищення вказаної ставки до 30 грн у 2023 р. Для створення умов для отримання кліматичних інвестицій Україною із відповідних міжнародних фондів та від розвинутих країн наша країна поступово змінює нормативну базу щодо оподаткування викидів в атмосферу, що дає можливість отримати іноземні «зелені» інвестиції. Прикладом в цьому плані є підписання в січні 2019 р. попередніх контрактів з Норвегією щодо інвестування нею 1 млрд дол. США у відновну енергетику України.

Важливим фінансовим інструментом використання відновних джерел енергії, як показує досвід розвинутих країн, є застосування «зеленого» тарифу. Разом з тим, до механізму його використання у кожній країні світу є великі застороги, оскільки він порушує умови ринкового господарювання. Це стосується й України, де ставка «зеленого» тарифу є найвищою в Європі, що забезпечує прибутковість понад 20 %, але вигоди від нього отримують насамперед монопольні структури. Тому в листопаді 2018 р. ЄБРР припинив фінансування проектів з розвитку сонячної енергетики в Україні у зв'язку з відсутністю значних кроків з боку Верховної Ради щодо переходу від «зеленого» тарифу до більш раціональних методів підтримки проектів з використання відновних джерел енергії. Відповідно, механізм «зеленого» тарифу в Україні потребує кардинальних змін та націленості на зростання доходів насамперед дрібного і середнього бізнесу та домогосподарств, а також до організації енергетичних кооперативів, які досить поширені в розвинутих країнах. Енергетичні кооперативи – це об'єднання громадян, підприємств чи організацій, які реалізують локальні проекти у сфері ВДЕ, незалежні від великих енергетичних концернів. Зокрема, за останні 20 років у Німеччині було створено понад 1000 кооперативів, що працюють у різних напрямках використання ВДЕ, а їх співвласники з 2012 р. отримують 2-3 % доходу на рік. У США енергетичні кооперативи займаються в основному розподілом енергії, забезпечуючи нею 75 % сільської території країни. В цілому, для зменшення проблем щодо використання «зеленого» тарифу в Україні треба поступово переходити до аукціонної торгівлі відновною енергією, як це зроблено у ряді провідних країн світу, та розвивати локальні енергетичні кооперативи. Повноцінне введення аукціонів в Україні планується із 2023 р. для всіх видів технологій, крім вітроенергетики. Для вирішення проблем з використанням «зеленого» тарифу в Україні доцільно поступово застосувати й «зелені» сертифікати, які вже використовуються в США, Канаді, Австралії, Швеції, Норвегії, Великій Британії [3]. Їх суть полягає в наступному: кожна нова кіловат-година з ВДЕ отримує визначену кількість таких сертифікатів, які вільно продаються чи купуються на ринку. Щоб створювати попит на вказані сертифікати, державний регулятор встановлює квоти на обов'язковий вміст «зеленої» енергії в усьому об'ємі продажу електроенергії постачальникам. Це дозволяє поступово встановлювати відсоток енергії з ВДЕ в загальному енергоміксі, регулюючи кількість сертифікатів на кіловат-годину для кожного джерела енергії.

Новим кліматичним фінансовим інструментом в останнє десятиріччя стають «зелені» облігації, які активно застосовуються для подолання потепління клімату. Так, випуск цих цінних паперів зріс в 2016 р. на 120 %, склавши 1,4 % світового фінансового ринку і досяг 93,4 млрд дол. США. В цілому, експерти передбачають попит на інвестиції в екологічні проекти на рівні від 950 млрд дол. до 1,1 трлн дол. США в рік. «Зелені облігації» розміщуються не тільки банками та приватними компаніями, а й муніципальними та місцевими органами влади [4], що важливо взяти до уваги в Україні. Випуск «зелених» облігацій в Україні може забезпечити долучення українських підприємств до участі в глобальних ланцюгах доданої вартості (ГЛДВ), оскільки в цьому питанні ми дуже відстаємо. За оцінкою Світового банку, частка ГЛДВ-продукції в українському експорті у 2014 р. становила лише 5,7 % [5]. Згідно з планами, Україна протягом 2019-2020 рр. випустить перші суверенні «зелені» облігації, але проблемою є встановлення на них привабливих для іноземних інвесторів ставок, оскільки на цьому ринку вже домінують китайські позичальники. Зокрема, Apple планує вкласти близько 300 млн доларів США в Китайський фонд чистої енергії протягом наступних 4-х років.

На рівні окремої держави важливими складовими кліматичних інвестицій виступають бюджетні інвестиції та пільгові кредити в проекти енергозбереження. Зокрема, згідно з програмою «Теплих кредитів», запровадженою в Україні з жовтня 2014 р., до кінця 2016 р. її учасниками стали понад 215 тис. домогосподарств, які витратили на енергоефективні заходи понад 2,7 млрд грн., а від уряду

вони отримали відшкодування в сумі 1,16 млрд грн. [6]. На початок 2018 р. програмою було охоплено близько 373 тис. учасників, які отримали кредити на суму більше 5,1 млрд грн., а держава відшкодувала їм 2 млрд грн. На місцевому рівні на початок 2018 р. було ухвалено 158 програм відшкодування частини відсотків за кредитами на утеплення для населення та ОСББ і ЖБК [7, с. 107]. Позитивним є той факт, що більшість учасників даної програми задоволені її результативністю. Разом з тим, за підрахунками фахівців з «Реанімаційного пакету реформ», на адаптацію до сучасних стандартів енергоефективності лише для багатоповерхових житлових будинків в Україні потрібно майже 100 млрд євро, яких в бюджетах нашої країни немає.

В останні роки суттєвим джерелом інвестицій стають «зелені» кредити так званих «зелених» банків, які насамперед кредитують проекти з виробництва відновної енергії, хоча й не отримують від цього значних доходів. Виходячи з принципів соціального партнерства, вони та їх вкладники (а ними виступають передусім представники креативного класу) орієнтуються на принципи сталого розвитку. Подібні приклади вже є й в Україні, де «зеленим» банком фактично виступає «Укргазбанк». Зокрема, з кінця березня 2017 р. він почав надавати фізичним особам кредити на купівлю та встановлення «домашніх» сонячних електростанцій (СЕС), сонячних колекторів та теплових насосів під 0,01 % річних терміном до 5 років. Максимальна сума кредитування становить 1 млн гривень. Крім того, з 17.01.2018 р. Північна екологічна корпорація (НЕФКО) та «Укргазбанк» запровадили нову семирічну програму для підтримки реалізації в Україні проектів відновлюваної енергетики вартістю 10 млн євро для малих та середніх підприємств.

Важливим інструментом щодо підвищення енергоефективності функціонування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) може стати використання в Україні внутрішніх інвестицій за допомогою ЕСКО-механізму. Згідно нього компанія – інвестор впроваджує енергоефективні заходи в ОСББ, а також бере на себе всі ризики та гарантує досягнення економії енергоресурсів. ОСББ, у свою чергу, здійснює всі платежі на користь ЕСКО-компаній лише за умови досягнення зазначеної економії. Позитивом вказаного механізму є зменшення комунальних платежів для власників ОСББ, а також підвищення комфортності утепленого житла. Крім того, при продажі квартир у такому ОСББ їх вартість значно зростає. ЕСКО-механізм доцільно використати й в бюджетній сфері, доповнивши його механізмом використання револьверних фондів. Сутність останнього полягає в тому, що спочатку на підвищення енергоефективності першої будівлі бюджетної установи кошти надає інвестор (як правило, міжнародні організації на пільгових умовах), а отримана економія направляється на покращення енергоефективності другої та наступних будівель.

Для покращення клімату в розвинутих країнах все більше уваги приділяється фінансовому та адміністративному стимулюванню виробництва та використання електротранспорту, що важливо взяти до уваги в Україні, оскільки у нашій країні автотранспорт є другим (після промисловості) за величиною шкідливих викидів у повітря. Насамперед подібні заходи знайшли свою реалізацію в країнах Скандинавії, позитивний та негативний досвід яких доцільно вивчити. Зокрема, в Норвегії при реєстрації електромобілів на них зменшені відповідні податки, також ці автомобілі звільнені від ПДВ, їм забезпечено безкоштовний проїзд платними дорогами та паромними переправами. Електромобілі також мають доступ до пересування автобусними смугами. Крім того, власник електромобіля має право на безплатну парковку, що для Норвегії є одним із головних стимулів при покупці такого автомобіля. Підприємства, які використовують електромобілі, сплачують на 50 % менше податків, ніж інші підприємства. Разом з тим, вказані та інші фінансові пільги для власників електромобілів негативно позначилися на доходах муніципалітетів-власників місць для паркування автомобілів, а також на доходах власників паромних переправ, на доходах бюджету країни в цілому.

Висновки та пропозиції. Потепління клімату виступає основною загрозою для розвитку сучасної цивілізації, що вимагає суттєвого зростання кліматичних інвестицій для її виживання. Перенос токсичних («брудних») кліматичних виробництв у менш розвинуті країни не вирішує вказаної проблеми, а ще більше її загострює. Поки в Україні не розроблена система протидії залучення токсичних кліматичних інвестицій. Для боротьби зі змінами клімату в світі необхідно застосувати комплексний фінансовий кліматичний механізм, який повинен включати в себе цілу гаму фінансових стимулів: міжнародні кліматичні інвестиції та інновації, вуглецевий податок, вуглецеві квоти, «зелений» тариф, «зелені» сертифікати, «теплі» кредити, «зелені» облігації, кредити

«зелених» банків тощо. В Україні до цього механізму доцільно залучити й частину коштів домогосподарств, які поки знаходяться поза банками, а також кошти заробітчани та тимчасово вільні кошти об'єднаних територіальних громад.

Джерела та література

1. Костин А. И. Стратегия устойчивого развития и будущее мирового порядка. *Социо-гуманитарные знания*. 2018. № 9. С. 109-121.
2. Crafts N. *Globalization and Growth in the Twentieth Century*. IMF. 2000. P. 27-29.
3. Захарченко А., Михайленко О. Зелена революція в Україні: для всіх чи для обраних. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/16/634141/>.
4. Брус Л. Переходные финансы // *Kommersant.ru/doc/3211702*.
5. Самаєва Ю. Швидше, вище, сильніше! *Дзеркало тижня*. 2019. 9 лютого. С.6.
6. Савчук С. Продовжено дію Урядової програми «теплих» кредитів на 2017 рік. URL: <http://sae.gov.ua/uk/news/1552>.
7. Буренко Т. О., Крамаренко Т. О., Огай М. Ю. Інформаційне оцінювання результативності державної програми «теплі кредити». *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 3. С. 100-113.

References

1. Kostyn, A. Y. (2018). *Stratehiya ustoichyvoho razvytyia y budushchee myrovoho poriadka*. *Sotsyo-humanitarnye znanyia* [Sustainable Development Strategy and the Future of the World Order]. *Sotsyo-humanitarnye znanyia*, 9, 109-121.
2. Crafts N. *Globalization and Growth in the Twentieth Century*. IMF. 2000. P. 27-29.
3. Zakharchenko, A. & Mykhailenko, O. (2018). *Zelena revoliutsiia v Ukraini: dlia vsikh chy dlia obranykh* [Green revolution in Ukraine: for all or for the elect]. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/16/634141/>.
4. Brus, L. *Perekhodnye fynansy* [Transitional Finance]. Retrieved from: <http://kommersant.ru/doc/3211702>.
5. Samaieva, Yu. (2019, February 9). *Shvydshe, vyshche, sylnishe!* [Faster, higher, stronger!]. *Dzerkalo tyzhnia*. pp. 6
6. Savchuk, S. *Prodovzhenno diiu Uriadovoi prohramy «teplykh» kredytiv na 2017 rik* [The Government's program of «warm» loans continued until 2017]. Retrieved from: <http://sae.gov.ua/uk/news/1552>.
7. Burenko, T. O., Kramarenko, T. O. & Ohai, M. Yu. (2018). *Informatsiine otsiniuvannia rezultatyvnosti derzhavnoi prohramy «tepli kredyty»* [Information evaluation of the effectiveness of the state program «warm loans»]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 3, 100-113.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2019 р.

Борисюк Олена,
кандидат економічних наук, доцент,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0002-9411-4118
e-mail: lena-borysuk@ukr.net

Дацюк-Томчук Марія,
кандидат економічних наук, доцент,
Луцького інституту розвитку людини Університету "Україна"
кафедра права та фінансів,
м. Луцьк; ORCID ID 0000-0002-9794-8943
e-mail: mashaprof@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-95-101>

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ